

historie mówione w archiwach społecznych

oddolne wspólne społeczne

Adriana Kapała, Centrum Archiwistyki Społecznej, Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych, Teologicznych i Artystycznych UMK w Toruniu

badania i metodologia

Temat historii mówionej w archiwach społecznych nie był do tej pory poddawany badaniom naukowym. Raktunkowy charakter wielu projektów i inicjatyw sprawia, że wiele z nich nie jest szerzej znanych w środowisku badaczy.

Moje badania przyczyniają się w dużej mierze nie tylko do identyfikacji archiwów społecznych zajmujących się historią mówioną oraz projektów jakie realizują, ale również do zachowania informacji o tych nagraniach dla kolejnych pokoleń badaczy i pasjonatów.

W moich badaniach wykorzystuję metody badań społecznych z uwzględnieniem zastosowania tych metod w humanistyce (ankiety kwestionariuszowe, wywiady pogłębione z wybranymi przedstawicielami archiwów społecznych, a na ich bazie studium przypadków).

Pytania badawcze jakie stawiam w swojej pracy nad doktoratem brzmią:

- Jaką rolę w archiwach społecznych pełni historia mówiona?
- W jaki sposób archiwa społeczne realizują wywiady historii mówionej i czy można mówić o jednej metodzie czy może jest ich wiele?
- Jak archiwa społeczne archiwizują wywiady i co robią z nimi po tym procesie (np. czy dokonują przynajmniej wstępnej krytyki i interpretacji)?
- Czy nagrania stanowią zamkniętą całość (projekt) czy może są składową szerszego zbioru - archiwum historii mówionej?)

kto i jak nagrywa?

Od kilku lat nagrywanie wywiadów jest bardzo popularną metodą - nie tylko w środowisku naukowym, ale również wśród instytucji kultury, muzeów, archiwów społecznych. Liczba inicjatyw, zbierających nagrania jest trudna do określenia. Niekiedy nagrywanie ma charakter jednorazowego projektu, i po jego wykorzystaniu do słuchowiska lub publikacji działania kończą się.

Zazwyczaj wywiady są pozyskiwane w właśnie ramach wspomnianych projektów - posiadają określony temat, który chcą zgłębić nagrywający.

konteksty

Jak zachować historię miejsc, wydarzeń i doświadczeń poszczególnych pokoleń? Każda osoba nosi w sobie wspomnienia, pamięć o miejscach i o ludziach których spotyka na swojej drodze - dzięki historii mówionej i archiwom społecznym, te wspomnienia mogą zostać utrwalone.

Historia mówiona to metoda gromadzenia informacji o przeszłości za pomocą wywiadów. To nie tylko nagrywanie, ale też opracowywanie i udostępnianie nagrań. Każdy wywiad to spotkanie z drugim człowiekiem i z jego niepowtarzalną, jednostkową historią życia.

Archiwa społeczne to oddolne inicjatywy, powstające w celu zachowania jakiegoś wycinka przeszłości - historii wsi, gminy, grupy społecznej, niematerialnego dziedzictwa, zjawiska. W ideę archiwum społecznego wpisane jest aktywne poszukiwanie zbiorów, udział społeczności w tworzeniu i działaniach archiwum oraz szerokie upowszechnianie zebranych historii.

Co łączy oba te zjawiska? Historia mówiona i archiwa społeczne wykraczają poza akademickie mury. Oba zjawiska mają uniwersalny charakter - zarówno naukowiec jak i mieszkaniec małego miasteczka może zbierać wywiady i materiały archiwalne.

Zainteresowanie przeszłością i jej zgłębianie może być metodą służącą jakiejś grupie, społeczności, mniejszości, w budowaniu wspólnoty, pamięci i tożsamości.

Przykładowe projekty historii mówionej realizowane przez archiwa społeczne:

W kolejce po równość. Polska 1945-1956 w opowieściach kobiet (Fundacja Ośrodka KARTA, 2012)

Tu zabawa. Archiwum społeczne praskich lokali rozrywkowych (Dom Kultury Praga, 2023)

Czas zwykłych bohaterów - historie mówione, archiwa prywatne, wystawa (Fundacja TRES, 2021-23)

Warszawski deszcz. Społeczne Archiwum Klimatyczne (Nowy Teatr, 2024)

Głogoczów oczami Seniorów (Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Głogoczowie, 2020)

